

Інна Вікторівна Рудяк,

директор відділення Харківської міжрегіональної дирекції Публічного акціонерного товариства “КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК”

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ЖІНОК-ПРАВООХОРОНЦІВ

У статті розглянуто деякі соціально-психологічні чинники, що впливають на формування професійної самооцінки жінок-правоохоронців. До вагоміших чинників можна віднести: специфіку професійної діяльності, котра відбувається у криміногенному середовищі, неадекватне ставлення чоловіків – колег та керівників, оскільки в межах існуючих гендерних стереотипів робота у правоохоронних структурах розглядається як суто чоловіча сфера реалізації, а також необхідність суміщення професійних та сімейних ролей жінками-правоохоронцями.

Ключові слова: самооцінка, особистість, професія, правоохоронна діяльність, професійне зростання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Залучення жінок до певного роду професійної діяльності, а саме – правоохоронної діяльності, стає позитивним чинником підвищення ефективності роботи поліції (міліції) у світовому співтоваристві. У поліції Австралії жінки становлять 16,5 % від загальної кількості поліцейських, питома вага жінок у поліції Швеції становить 22,8 %, у Франції жінки обіймають 30 % посад комісарів поліції, в Україні серед атестованих працівників – 10,6 % жінок [1, с. 39]. Отже, фемінізація правоохоронної сфери спонукає до вивчення особливостей професіогенезу жінок-правоохоронців, їх професійної самосвідомості, однією з детермінант якої є професійна самооцінка. Професійна самооцінка є невід’ємною часткою самооцінки особистості, а також важливим елементом у структурі професійної Я-концепції людини. Формування, розвиток та зміни у професійній Я-концепції зумовлено зовнішніми і внутрішніми чинниками, серед яких значущими є професійне середовище та професійна діяльність людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Самооцінка особистості є вельми складним утворенням, що складається поступово, на основі самооцінок окремих сторін психічного світу людини. Самооцінка, за думкою М. К. Тутушкіної, надає людині можливість оцінити свої здібності, психологічні якості, свої життєві цілі і можливості їх досягнення, а також визначити своє місце серед людей [2, с. 132]. Кожен з компонентів самооцінки відображає рівень знання та ставлення до них особистості та має свою динаміку розвитку. Процес становлення самооцінки не може бути остаточним, оскільки особистість постійно розвивається, а, отже, змінюються і її уявлення про себе, і розуміння себе, і емоційно-ціннісне ставлення до себе [3, с. 85]. У сучасній психологічній літературі професійна самооцінка розглядається як важливий елемент у структурі професійної Я-концепції людини, але професійна самооцінка та професійна Я-концепція характеризують різні сторони професійної самосвідомості. Як зауважив С. О. Дружилов, поняття “професійна Я-концепція” є більш ширшим, ніж поняття “професійна самооцінка”. Професійна Я-концепція являє собою набір скоріше описових, ніж оціночних уявлень людини-діяча про себе й якась частина професійної Я-концепції може мати позитивне або негативне емоційне забарвлення. Натомість поняття професійної самооцінки безпосередньо пов’язано з тим, як людина-діяч оцінює себе, свої професійні якості [4, с. 206]. Як свідчать дослідження В. І. Барка, О. М. Борисової, О. О. Євдокімової, Т. М. Малкової, О. П. Терновської, Л. Б. Шнейдер, у цілому наявні професійні якості мають потужний вплив на особу. Якщо людина позитивно оцінює свої професійні якості, то її самооцінка підвищується. При негативній оцінці професійних якостей самооцінка особи погіршується. Досліджуючи професійну самооцінку, А. А. Реан зазначив, що у самооцінці можна виокремити операційно-діяльнісний та особистісний аспекти. Операційно-діяльнісний аспект самооцінки пов’язано з оцінюванням себе як суб’єкта діяльності і виражається в оцінюванні досягнень, свого професійного рівня, рівня компетентності та стилю діяльності. Особистісний аспект

професійної самооцінки виражається в оцінюванні власних якостей у зв'язку з ідеалом образу Я-професійного [5, с. 289].

Вивчення Я-концепції правоохоронця, у тому числі і професійної самооцінки працівників міліції, ускладнюється низкою обставин. По-перше, специфікою професійної діяльності, яка є складним переплетінням людських взаємозв'язків. Зазвичай працівники міліції працюють у асоціально налаштованому чи кримінальному середовищі, із високим рівнем агресивності, жорстокості, некерованості, стикаються з ворожим ставленням до себе особисто й як до представника влади. Численні посади, професії і спеціальності в органах внутрішніх справ належать до складних видів професійної діяльності, яким притаманні такі ознаки: наявність екстремальних службових ситуацій, виконання яких пов'язано з небезпекою для життя та здоров'я співробітника; високий рівень психічного напруження в процесі праці, різноманітність і складність професійних завдань; підвищена соціальна відповідальність за професійні помилки; висока ймовірність заподіяння шкоди іншим людям у процесі професійної діяльності [6, с. 7].

По-друге, суттєвою проблемою є практично повна відсутність україномовних методик, а також деяка дезорганізація практичних психологів Міністерства внутрішніх справ України серед розмаїття психологічних тестів, які подані в мережі Інтернету та на полицях книжкового ринку. Отже, важливим питанням є пошук адекватних методів дослідження психологічних особливостей такої специфічної групи фахівців, якою є правоохоронці.

По-третє, професійна спільнота правоохоронців (керівництво, колеги) прискіпливо ставляться до жінок-міліціонерів, розглядаючи в межах існуючих гендерних стереотипів правоохоронну діяльність виключно як сферу реалізації чоловіків. Так, за результатами досліджень Т. М. Малкової, у свідомості професійного товариства правоохоронців позитивне ставлення до жінок-міліціонерів подано одиничними висловлюваннями [7, с. 109].

І нарешті, жінки, які працюють у правоохоронній сфері змушені поєднувати роботу та родинні обов'язки. Зазначимо, що вимоги, які

висуваються жінці водночас роботою і родиною, часто є суперечливими та можуть призвести до розвитку рольового конфлікту. На роботі домінує своєрідна “етика індивідуалізму”, тобто високий рівень відповідальності за свою справу, автономія. Крім того, жінки стикаються з жорсткими часовими обмеженнями для досягнення необхідного професійного рівня, стресогенними умовами праці, що не може не впливати на їх ставлення і до себе, і до своєї професійної діяльності. Удома від жінки чекають виконання хатньої роботи, виховання дітей, забезпечення емоційного комфорту у родині, тобто домінує “етика піклування” з її цінностями альтруїзму, самопожертви, служіння близьким [8, с. 65]. Отже, суміщення професійних та сімейних ролей у жінок-правоохоронців часто стає проблематичним, вони відчують почуття провини, що також позначається на їх самооцінці.

Метою статті є викладення результатів вивчення різноманітних чинників, які впливають на професійну самооцінку жінок-правоохоронців.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У дослідженні брали участь 289 осіб жіночої статі, у віці 19–45 років. До першої групи ввійшли жінки (курсантки), які навчаються за денною формою навчання у Харківському національному університеті внутрішніх справ ($n_1 = 105$ осіб) і не мають практичного досвіду роботи у правоохоронній сфері. Друга група жінок ($n_2 = 102$ особи) також навчаються у Харківському національному університеті внутрішніх справ, але за заочною формою навчання, водночас вони працюють у різних підрозділах органів внутрішніх справ, тобто мають професійний досвід роботи від трьох до п’яти років. Третя група досліджуваних ($n_3 = 82$ особи) працюють у правоохоронній сфері на різних посадах 10 та більше років. Для систематизації даних учасників дослідження була складена картотека, що містила кодоване ім’я, соціально-демографічні дані (вік, освіту, сімейний стан, місце служби, посаду), стаж роботи тощо. Методи дослідження: анкета “Рівень задоволення своєю професією” (адаптований варіант методики М. Кузьміної) [9, с. 104], опитувальник “Шкали” Т. М. Малкової [7, с. 364], методика “Діагностика

стратегій досягнення цілей” [10, с. 464] та опитувальник “Шкала суб’єктивного благополуччя” (М. П. Фетискін, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов) [10, с. 467].

На професійну самооцінку жінок-правоохоронців впливають різноманітні зовнішні і внутрішні чинники, серед яких є соціально-психологічні, економічні, політичні, субкультурні тощо. Серед зовнішніх чинників слід виокремити соціальне середовище, економічні складові, суспільну оцінку діяльності правоохоронців. Професійне середовище має потужний вплив на розвиток особистості, формування Я-концепції професіонала, складовою якої є професійна самооцінка. Гідна самооцінка надає людині можливість адекватно сприймати себе та своє оточення (професійне у тому числі), чітко визначати цілі, здібності і можливості, планувати професійне та кар’єрне зростання. У професійному середовищі, де більшість часу працюють жінки-правоохоронці, взаємовідносини з колегами і стосунки з керівництвом своєрідно характеризуються різними групами досліджуваних.

На курсанток вплив нового професійного середовища із специфічними вимогами (обов’язкова підпорядкованість молодших за званням старшим, єдиноначальність, статутні вимоги, обмежене коло спілкування під час навчання тощо) є досить потужним. Як зазначив В. М. Мясіщев, вирішальним у генетичному розумінні ставленням учня до праці, до суспільних вимог, до дисципліни є ставлення до керівника, до того, на що вказують правила. Тісні зв’язки з колективом розвивають єдність із суспільними вимогами. Натомість ізоляваність, грубість, як і надмірна поблажливість, сприяють гіпертрофії індивідуальності та недорозвиненню суспільно позитивних рис. Надмірні вимоги можуть стати причиною знеособленості і лицемірства [11]. Серед групових близьких цілей у курсанток є такі: навчання, спрямованість на виконання службових обов’язків, перспективи розвитку, встановлення взаємовідносин у новому для них середовищі. Віддаленими цілями є: кар’єрне зростання, самореалізація, вдале заміжжя. Жінки правоохоронці другої групи вже адаптувались до особливостей професійного середовища, мають уявлення про позитивні та негативні особливості своєї діяльності. Серед них: повністю

задоволені своєю роботою 42 % респондентів цієї групи; скоріше задоволені, ніж ні, роботою 36 %; суперечливе ставлення до роботи мають 11 % жінок; скоріше незадоволені роботою 9 % ; повністю незадоволені 2 % опитаних. Найзначущими близькими цілями у жінок із досвідом роботи визначено: робота за фахом, освіта, просування службовими сходами, орієнтація на службові справи і робочий процес. До віддалених цілей належать матеріальні цілі, задоволення різних потреб (на кшталт: “зростання інтелектуального та професійного рівня”, “буду спроможна приносити більше користі людям”). Жінки-правоохоронці, які працюють більше десяти років, вважають, що їх професійна діяльність не надає достатніх можливостей для зростання, вказують на наявність почуття “зупинки” у розвитку, дещо пасивні у плануванні подальшої кар’єри. Серед близьких цілей є: спрямованість на виконання службових обов’язків, на взаємодію з колегами і керівництвом. Показово, що віддалені цілі пов’язані з реалізацією у професійній діяльності, бажаним підвищенням кваліфікації. Отже, жінки-правоохоронці з досвідом роботи виокремлюють цілі, які пов’язані з професійною діяльністю, тобто, для них робота є засобом визнання, успіху, вони прагнуть самореалізуватися. Невміння виокремити цілі професійної діяльності надає можливість припустити про існування труднощів у процесі професійного цілепокладання у курсанток.

Безперечно, що для жінок, які обрали професію правоохоронця, важливою є підтримка родинного кола. Як свідчать результати досліджень психологів та соціологів О. А. Гаврилиці, В. Л. Лапшиної, Л. І. Мороз, Л. О. Шевченко, позитивне ставлення до роботи у міліції членів сім’ї сприяє кращій адаптації жінок у професійному середовищі. За результатами нашого дослідження майже всі опитувані у групі курсанток мають взаєморозуміння з батьками щодо вибору професії і навчання у спеціалізованому навчальному закладі, адже у 37,6 % курсанток батьки й інші родичі працюють або працювали у правоохоронній сфері, тому курсантки відчують підтримку щодо своєї діяльності. У другій групі жінок-правоохоронців близько половини досліджуваних вказали на позитивне ставлення батьків, чоловіків та інших

членів родини до їх роботи у міліції. Згідно з отриманими результатами жінки цієї групи часто незадоволені суміщенням професійної і сімейної ролей, скаржаться на брак часу, перевтому, оскільки їх емоційні та фізичні сили завжди в “напруженні” і згодом може розвинути рольовий конфлікт. У жінок-правоохоронців, які вже працюють тривалий час, сімейні справи викликають невдоволення та тривогу, оскільки жінки вважають, що нестача часу не дозволяє приділяти необхідну увагу чоловіку і вихованню дітей. На їх думку, шлюб може зберегтися, якщо чоловік також працює у правоохоронній сфері та може зрозуміти особливості професійної діяльності й є допомога батьків, близьких. Нажаль жінки не можуть у таких ситуаціях прохати близьких вправитися з домашніми справами, вважає Б. Берг. Щоб компенсувати свою “провину” за неспроможність як матері чи жінки, вони виконують 70 % хатньої роботи, аби не розчарувати чоловіка [12]. Додамо, що в Україні найбільш розповсюдженим є патріархальний тип культури, тобто жінка свідомо може підтримувати егалітарні ідеї розподілу ролей у сім’ї, але насправді вона прагне до традиційного розподілу ролей. Почуття виправдовування себе, яке виникає, коли жінка виконує всю хатню роботу, може мати коріння у сформованому образі домівки, де вона виросла [13]. Також жінки-правоохоронці, які вже працюють тривалий час, відмічають звуження кола своїх інтересів та соціальних зв’язків, вказують на те, що в них “не доходять” до себе руки.

Оцінка у суспільстві діяльності правоохоронних структур не може не впливати певним чином на самооцінку правоохоронців. Нажаль, засоби масової інформації однобічно висвітлюють роботу міліції, зосереджуючи увагу громадськості на негативних виявах. Безперечно, мають місце і недбалість у виконанні службових обов’язків, і прийняття помилкових рішень, але слід урахувати постійне фізичне та психологічне перевантаження правоохоронців, небезпеку для здоров’я і життя, підвищену юридичну відповідальність за свої дії, швидкоплинність кадрів у підрозділах міліції. Якщо враховувати також складні умови праці міліціонерів, то стане зрозуміло, що має місце протиріччя між вимогами суспільства до особистості правоохоронця й умовами реалізації

професії, можливості формування професійного “Я” та відповідної професійної самооцінки. Утім, оцінюючи свою працю, жінки-правоохоронці з досвідом роботи в обох групах вказали на суспільну користь своєї діяльності, задоволеність результатами своєї роботи і собою як фахівцем.

Позитивна оцінка себе та своєї професійної діяльності відчувається людиною як певне благополуччя. Визначення суб’єктивного благополуччя зводиться до поняття задоволеності життям і пов’язується з поглядами особистості на себе, своє життя, здобутки у теперішній час. Поняття суб’єктивного благополуччя тісно пов’язано з повсякденним розумінням щастя, вдачі, перспектив тощо та характеризується наявною перевагою позитивних емоцій над негативними, рівним настроєм людини. Результати дослідження рівня суб’єктивного благополуччя жінок-правоохоронців свідчать, що оцінюють себе як цілком благополучних і мають високий рівень суб’єктивного благополуччя 63,0 % курсанток, 48,96 % жінок-правоохоронців другої групи, 37,38 % жінок-правоохоронців третьої групи. Отже, курсантки достовірно частіше, ніж жінки третьої групи, оцінюють себе як високо-благополучних ($\varphi = 3,23$, $p < 0,001$). Помірно благополучними вважають себе 34,9 % курсанток та 45,9 % респонденток другої групи, найбільший відсоток помірно благополучних одержано у групі жінок-правоохоронців, які працюють більше десяти років – 53,72 %. Тобто, вони свідомо заперечують наявність серйозних життєвих чи професійних проблем, утім, повного емоційного комфорту не відчують. Серед тих, хто відчуває себе суб’єктивно неблагополучними, опинилися 2 % курсанток, 5,1 % жінок-правоохоронців із досвідом роботи і 8,9 % жінок, які працюють більше десяти років. Цілком можливо, що такий стан виникає, коли жінки докладають більше зусиль при виконанні своїх професійних обов’язків, відчувають додаткові фізичні та психологічні навантаження, пов’язані із суміщенням ролей професіонала, дружини і матері, а також погано переносять стресові ситуації, не задоволені собою та своїм становищем, відчувають труднощі за контролем своїх емоцій, постійно турбуються з приводу реальних і уявних неприємностей. Якісний аналіз

показників суб'єктивного благополуччя (див. таблицю) надає можливість виявити: які з них оцінюються жінками-правоохоронцями як уразливі, неблагополучні, а які не викликають занепокоєння.

Таблиця – Показники суб'єктивного благополуччя – неблагополуччя жінок-правоохоронців ($X \pm \delta$)

Показник	Група 1	Група 2	Група 3
Напруженість і чутливість	$8,36 \pm 3,08$	$9,34 \pm 2,67$	$11,35 \pm 2,76$
Психоемоційна симптоматика	$7,24 \pm 1,56$	$12,18 \pm 2,83$	$10,33 \pm 3,31$
Зміни настрою	$7,86 \pm 3,12$	$5,41 \pm 1,18$	$5,29 \pm 1,49$
Незадоволеність соціальним оточенням	$5,15 \pm 2,34$	$7,47 \pm 3,16$	$4,14 \pm 1,59$
Самооцінка здоров'я	$4,76 \pm 1,28$	$5,76 \pm 1,68$	$5,81 \pm 1,69$
Незадоволеність повсякденною діяльністю	$3,06 \pm 1,46$	$7,41 \pm 3,34$	$6,48 \pm 2,94$

Як видно з таблиці, у всіх групах жінок-правоохоронців суб'єктивно неблагополучною вважається емоційна сфера, тобто респонденти незалежно від віку та терміну роботи вважають, що служба на них “тисне”, вони втомлюються від спілкування і відчують потребу побути на самоті, відпочити. Було виявлено відмінності за таким показником суб'єктивного благополуччя, як “Психоемоційна симптоматика” між досліджуваними жінками. Так, жінки другої групи дещо більше, ніж інші, відчують занепокоєння, труднощі із зосередженням уваги, надмірно реагують на незначні перешкоди та невдачі ($p < 0,10$). Найбільш стабільно і впевнено почувають себе курсантки, оскільки їх основною діяльністю є навчання й їм не треба поєднувати навчання з професійною діяльністю, як це роблять жінки з досвідом роботи. Курсантки також схильні до змін у настрої. За показником “Зміни настрою” у них виявлено найбільше значення, але, урахувавши їх вік, одержані дані можна вважати цілком природними. Почувають себе комфортно у професійному середовищі курсантки та жінки третьої групи. Вочевидь курсантки визначили своє місце в новому для них середовищі і в структурі міжособистісних стосунків групи, курсу. Жінки, які працюють більше десяти років, адекватно оцінюють себе, своє становище у професійній спільноті, мають точне сприйняття та розуміння своєї професійної діяльності. Найбільш незадоволені

своїм соціальним середовищем жінки-правоохоронці другої групи. Було виявлено достовірні відмінності між ними й іншими досліджуваними за таким показником суб'єктивного неблагополуччя, як “Незадоволеність соціальним оточенням” ($p < 0,01$). Можна припустити, що вони бажають відчути підтримку з боку родини, близьких, з одного боку, та більше потребують соціальної підтримки з боку колег і керівництва. Цілком доречно, що їх також не задовольняє повсякденна діяльність. Також невдоволені своєю діяльністю жінки, які працюють понад десять років, але їх незадоволення може бути свідченням професійної кризи або рольового конфлікту. У жінок-правоохоронців усіх трьох груп не викликає занепокоєння лише стан здоров'я.

Висновки. Самооцінка є найважливішим особистісним утворенням, у якому узгоджуються та взаємодоповнюються самооцінки окремих сторін психічного світу людини. Особистісний аспект професійної самооцінки надає особі можливість оцінити наявність чи відсутність власних якостей порівняно з ідеальними якостями професійного Я-образу.

Професійна самооцінка жінок-правоохоронців формується поступово, зазнаючи впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників. Вагомими з них є: специфіка професійної діяльності, що відбувається у асоціальному середовищі та передбачає наявність екстремальних службових ситуацій; високий рівень психічного напруження під час служби; підвищена соціальна відповідальність за професійні помилки; суміщення професійних і сімейних ролей у жінок-правоохоронців, яке часто стає проблематичним, оскільки в межах існуючих гендерних стереотипів жінка має бути дружиною, матір'ю, хранителькою родинного вогнища. Ненормований робочий день та брак часу не надає можливості приділяти багато часу близьким, тому ці жінки відчувають почуття провини, що також позначається на їх самооцінці і врешті-решт може призвести до виникнення та розвитку рольового конфлікту.

У цілому професійна самооцінка жінок-правоохоронців є позитивною, тобто, вони на різних етапах професійного розвитку оцінюють себе і свою професійну діяльність адекватно та відчувають себе благополучною людиною,

задоволеною життям, професією, здобутками на теперішній час і мають певні близькі та віддалені цілі.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку. Професії екстремального, так би мовити, типу, до яких належить професія правоохоронця, висувають підвищені вимоги до особистості, її моральних і професійних якостей. Вищевикладений матеріал вказує на нагальність пошуку та впровадження нових форм психологічного забезпечення професійної діяльності жінок-правоохоронців.

Список використаної літератури

1. Левченко, К. Б. 10 виявів нової соціальної ролі жінки [Текст] / К. Б. Левченко // 10 топ гендерної політики. – К. : Агенство “Україна”, 2013. – С. 38–39.
2. Тутушкина, М. К. Практическая психология [Текст] : учебник / М. К. Тутушкина. – М. : Издательство АСВ, 1997. – 336 с.
3. Федоренко, О. Б. Соціально-психологічні фактори формування самооцінки майбутніх керівників підрозділів МВС [Текст] / О. Б. Федоренко // Соціальна психологія. – К., 2005. – № 5. – С. 83–93.
4. Дружилов, С. А. Психология профессионализма. Инженерно-психологический подход [Текст] / С. А. Дружилов. – Х. : Изд-во “Гуманитарный центр”, 2011. – 296 с.
5. Реан, А. А. Психология человека от рождения до смерти. Полный курс психологии развития. Серия : “Психологическая энциклопедия” [Текст] / А. А. Реан. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. – 416 с.
6. Барко, В. І. Професійний відбір до органів внутрішніх справ [Текст] : монографія / В. І. Барко. – К. : Ніка-Центр, 2002. – 296 с.
7. Малкова, Т. М. Професійне становлення особистості [Текст] : монографія / Т. М. Малкова. – К., 2012. – 396 с.
8. Женщина на работе. Конфликты и стрессы: умение их преодолевать. [Текст]. – Ростов на Дону : Феникс, 1996. – 108 с.
9. Рабочая книга практического психолога: Технология эффективной профессиональной деятельности [Текст] / науч ред. А. А. Деркач. – М. : Издательский дом “Красная площадь”, 1996. – 400 с.

10. Фетискин, Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп [Текст] / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Психотерапия, 2009. – С. 467–470.
11. Мясищев, В. Н. Понятие личности в аспектах нормы и патологии [Текст] / В. Н. Мясищев // Психология личности. – Самара, 1999. – Т. 2. – С. 224–225.
12. Гурко, Т. Отношения мужчин и женщин в браке [Текст] / Т. Гурко, П. Босс // Семья на пороге третьего тысячелетия / гл. ред. А. И. Антонов. – М., 1995. – 206 с.
13. Гаврилица, О. А. Чувство вины у работающей женщины [Текст] / О. А. Гаврилица // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С. 65–70.

Рецензент: доктор психологічних наук, професор Землянська О. В.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2014.

Рудяк И. В. Социально-психологические факторы формирования самооценки женщин-правоохранителей

В статье рассмотрены некоторые социально-психологические факторы, влияющие на формирование профессиональной самооценки женщин-правоохранителей. К важнейшим факторам можно отнести: специфику профессиональной деятельности, которая протекает в криминальной среде, неадекватное отношение мужчин – коллег и руководителей, т. к. в рамках существующих гендерных стереотипов работа в правоохранительных структурах рассматривается как исключительно мужская сфера реализации, а также необходимость совмещения профессиональных и семейных ролей женщинами-правоохранителями.

Ключевые слова: самооценка, личность, профессия, правоохранительная деятельность, профессиональный рост.

Rudyak I. V. Social and psychological factors of forming of the female officers' self-appraisal

Some social and psychological factors that influence on the forming of professional self-appraisal of women working in law enforcement agencies are considered in the paper. Operational and activity aspect and personal aspect are extracted in the structure of professional self-appraisal. Operational and activity aspect of self-appraisal is related with the assessment of himself as a subject of activity and expressed in self-level professional skillfulness (the level of skills forming) and the level of professional competence (knowledge system). The personal aspect of professional self-appraisal is expressed in assessment of their personal qualities and their compliance with the ideal professional qualities. Study of professional self-appraisal of women working in law enforcement sphere is hampered by some circumstances. First of all, by the specific of professional activity, which

occurs in the criminal world, where a woman-militiaman faces with a hostile and aggressive attitude to themselves personally and as a representative of power. It should also take into account the high level of social responsibility for the committed professional mistakes, the presence of a variety of extreme official situations in which the employee works. An essential factor affecting on the professional female self-appraisal, is the relations of male colleagues and heads. Within the existing gender stereotypes work in law enforcement is seen as the sphere of men realization, that's why attitude towards women so carping. The combination of family and professional roles affects on professional self-appraisal of women. Requirements for women in family and at work are contradictory in many respects. "Ethics of individualism" predominates in the official, that is a woman should be active, autonomous, professional, and responsible; "ethics of care" predominates in family – with the values of altruism, self-sacrifice, care of relatives. During combination of family and of-family roles the professional activities and family sphere of women working in law enforcement are deprived. The negative subjective assessment by woman that combination of roles can lead to role conflict and that can not affect on the professional self-appraisal. Results of the conducted study allow us to assert that, in general, a positive self-appraisal is pertained to women working in law enforcement, and it is also pertained the ability of adequately assess themselves and their quality, determination of activities purpose. However, depending on the time of official priority purposes are forming, and attitudes towards the professional surroundings, the staff, official career, activities, family are differing. On self-appraisal of female cadets affects new for them surroundings with regulated rules of conduct, disciplinary requirements, staying in closed group. Their goals are various: training, prospects for personal and professional development, successful marriage.

The influence of the professional surroundings on self-appraisal of women with experience in law enforcement agencies from three to ten years is less pronounced because they have adapted to the conditions of work, their goals are work in specialty, career development, they focus more on official activity than family. Women working more than ten years in law enforcement sphere experience a feeling of self-dissatisfaction, a subjective feeling of development stoppage, which indirectly may indicate the developing of professional crisis. However, all three groups of probationers positively assess themselves, their professional activities, consider themselves as successful, and satisfied with their lives, they see prospects for personal and professional development.

Keywords: self-concept, personality, profession, law enforcement activity, professional growth.